

ORGANIZACIJA VOĐENJA POSLOVA U DIONIČKIM DRUŠTVIMA

(s primjerom poslovnika o radu uprave)

— mr. Melita Veršić Marušić —

1. Uvod

U članku se razmatraju različite mogućnosti organiziranja vođenja poslova u dioničkim društvima. Odredbe Zakona o trgovačkim društvima pravni su okvir za rješenja koja najbolje odgovaraju određenom društvu. S obzirom na sličnost hrvatskog zakona i njemačkog uzora (*»Aktiengesetz«*), iznose se stajališta njemačke doktrine koja mogu poslužiti kao putokaz onima koji primjenjuju domaći zakon. Članku je priložen pokusni primjerak poslovnika o radu uprave kojim se ilustrira organizacija vođenja poslova koja uključuje podjelu kompetencija za vođenje poslova među članovima uprave, te većinsko odlučivanje kada o određenim pitanjima odlučuje uprava kao kolegijalni organ.

2. Pojam vođenja poslova društva i razgraničenje kompetencija organa dioničkog društva za vođenje poslova

Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine, br. 111/1993; u nastavku: ZTD) zadatak vođenja poslova društva povjerava upravi (v. čl. 240. st. 1).

Vođenje poslova obuhvaća svako djelovanje uprave za društvo, bez obzira je li to djelovanje stvarne ili pravne prirode (Mertens, 646 i sl.; Hefemerl, 33 i sl.; Hueffer, 325; Barbić, 78). Pojmom vođenja poslova obuhvaćene su kako interne aktivnosti uprave, tako i djelovanje prema trećima izvan društva. U tom smislu u vođenje poslova bi spadalo i zastupanje društva, tj. prema vani usmjereno djelovanje uprave u ime društva (npr. poduzimanje pravnih radnji u ime društva u pravnim poslovima, pred su-

dom i drugim državnim, organima). Međutim, zbog posebne naravi takvog djelovanja prema vani koje uključuje i pitanje zaštite trećih s kojima uprava u ime društva stupa u pravne odnose, zastupanje se u ZTD posebno uređuje (v. čl. 241, 242).

U vođenju poslova društva uprava je samostalna i nije vezana za upute drugih organa društva ili pojedinih dioničara.

Nadzorni odbor samo nadzire vođenje poslova društva i na njega se vođenje poslova ne može prenijeti (čl. 263. st. 1), 263. st. 5, reč. 1). Međutim, statutom ili odlukom nadzornog odbora može se odrediti da se određene vrste poslova mogu obavljati samo uz suglasnost toga odbora (čl. 263. st. 5, reč. 2). Svrha je ove odredbe da se nadzornom odboru olakšava preventivni nadzor nad vođenjem poslova. Također, zbog mogućnosti sprečavanja posla koji je uprava namjeravala poduzeti, nadzorni odbor dobiva i utjecaj na vođenje poslova (Hueffer, 484 i sl.; Barbić, 87). Zahvaćanje nadzornog odbora u poslovodnu sferu uprave vezano je uz ograničenja. Naime, statutom ili odlukom nadzornog odbora može se tražiti samo suglasnost za obavljanje određenih poslova, a ne može se odrediti da određeni poslovi spadaju u kompetenciju nadzornog odbora (Hueffer, 485; Gessler, 222; Barbić, 87). Nadalje, potreba dobivanja suglasnosti može se odnositi samo na određene vrste poslova. Odredba koja bi bila preširoko formulirana na način da se npr. propiše kako je za sve važne poslove potrebna suglasnost nadzornog odbora, ne bi bila dopuštena. Nasuprot tome, dopušteno je npr. odrediti da je suglasnost nadzornog odbora potrebna za stjecanje udjela u drugim društvima, poslove s nekretninama, uzimanje kredita preko određenog iznosa i sl. (Gessler, 222; Hueffer, 485; Barbić, 87). Prema prevladavajućem mišljenju u

njemačkoj doktrini, uprava je dužna tražiti suglasnost prije poduzimanja posla (Gessler, 223; Hueffer, 485 i sl.; za potrebu prethodne suglasnosti u domaćoj literaturi v. Barbić, 87). Ako nadzorni odbor odbije dati suglasnost, uprava suglasnost može zatražiti od glavne skupštine (čl. 263. st. 5, reč. 3). Izložena mogućnost određivanja da je za određene vrste poslova potrebna suglasnost nadzornog odbora, zapravo, znači davanje prava veta nadzornom odboru. Međutim, ni u kojem slučaju nadzorni odbor nema pravo upravi narediti poduzimanje određenog posla (Hueffer, 319; Hefemerl, 20).

Što se tiče odnosa uprave i glavne skupštine glede vođenja poslova, glavna skupština o pitanjima vođenja poslova može odlučivati samo onda ako to od nje zatraži uprava (čl. 275. st. 2).

Pravo pojedinih dioničara na davanje uputa upravi postoji samo kada u odnosu na društvo postoji vladajuće društvo i ugovor o vođenju poslova društva (v. čl. 493, za slučaj kada nema ugovora o vođenju poslova društva v. čl. 496), te u slučaju priključenja (v. čl. 507).

Nadležnost uprave za vođenje poslova društva ne znači da su članovi uprave dužni osobno poduzimati sve zadatke. Naime, članovi uprave moraju obavljati funkciju vođenja društva u što spada utvrđivanje poslovne politike, te provođenje mjera kojima se utvrđena poslovna politika ostvaruje. Navedene mjere ne moraju u cijelosti provoditi osobno, već zadatke koji su podređeni ostvarivanju funkcije vođenja društva mogu delegirati na suradnike. Pri tome delegiranju članovi uprave moraju osigurati da se zadaci uredno obavljaju. U tu svrhu, članovi uprave su obavezani na pravilan izbor suradnika, usklađivanje njihova rada, te pri mjereni nadzor nad suradnicima.

3. Zajedničko vođenje poslova

Prema čl. 240. st. 1. ZTD, ako se uprava sastoji od više osoba, članovi uprave ovlašteni su poslove voditi samo zajedno. Zajedničko vođenje poslova bi značilo da uprava može djelovati samo onda kada su svi njeni članovi pristali na određenu mjeru, tj. kada se postigne jednoglasnost.

Pristanak može biti izričit ili konkludentan i za njega se ne traži neki poseban oblik. Odluke uprave mogu biti usmene ili pismene, a mogu biti postignute putem sredstava telekomuniciranja. Isto tako, protivljenje određenoj odluci nije vezano uz posebni oblik (Hueffer, 325 i sl.; Hefemerl, 35; Mertens, 647; Barbić, 78). Statutom ili poslovnikom o radu uprave mogla bi se utvrditi posebna pravila o obliku odluka.

U slučaju kada postoji opasnost od odgaganja, a neki član uprave nije nazočan i njegova suglasnost se ne bi mogla dobiti na vrijeme, odluka bi se mogla donijeti i bez njegove suglasnosti. Međutim, takvog člana uprave mora se obavijestiti o donesenju odluci, jer bi svojim prigovorom mogao spriječiti njeno provođenje. U njemačkoj se literaturi navodi kako se

pristanak na određenu mjeru vođenja poslova može opozvati sve dok mjera nije provedena, no to je dopušteno samo onda kada postoji važan razlog, a posebno kada se stanje stvari nakon davanja pristanka promijenilo. Nadalje, navodi se kako nije dopušteno unaprijed dati pristanak za jedan neograničen krug poslova (Hueffer, 326; Hefemerl, 34–36; Mertens, 648).

4. Odstupanja od zajedničkog vođenja poslova

Od pravila zajedničkog vođenja poslova i zahtjeva za jednoglasnošću ZTD dopušta odstupanja, čime uvažava potrebe prakse. Iz odredbe čl. 240. st. 2, reč. 2. proizlazilo bi da se odstupanja mogu utvrditi jedino u statutu, ne i poslovniku o radu uprave. Njemački Aktiengesetz (čl. 77. st. 1, reč. 2.) izričito dopušta da se odstupanja utvrde u statutu ili poslovniku o radu uprave. Određena odstupanja je praktičnije utvrditi poslovnikom nego statutom (v. dalje u tekstu), pa se zalažemo za tumačenje da se ona mogu urediti i poslovnikom. U svrhu pravne korektnosti ovakvog rješenja, u statutu bi se mogla navesti ovlast da se određena odstupanja od načela zajedničkog vođenja poslova urede poslovnikom.

Moguća su različita odstupanja. Od zahtjeva za jednoglasnošću može se odstupiti određujući da se odluke uprave donose većinom glasova, pri čemu se može tražiti obična ili kvalificirana većina (npr. dvotrećinska većina). Potrebna većina može se različito određivati za pojedine odluke s obzirom na vrstu ili važnost predmeta o kojemu se odlučuje. Može se predvidjeti i rješenje za slučaj da su glasovi pri odlučivanju jednako podijeljeni, pa se može odrediti da je tada odlučujući glas jednog člana uprave, pri čemu to ne mora biti predsjednik uprave. Ako nije predviđeno rješenje za slučaj podijeljenih glasova, ZTD određuje da je odlučujući glas predsjednika uprave (čl. 240. st. 2, posljednja reč.).

Prema prevladavajućem mišljenju u njemačkoj doktrini, određenom članu uprave ili određenoj manjini članova može se dati pravo veta protiv odluke većine. Smatra se da pravo veta nije u suprotnosti sa zakonskom zabranom da u slučaju različitih mišljenja bude odlučujuće mišljenje manjine (čl. 77. st. 1, reč. 2. Aktiengesetz, čemu odgovara čl. 240. st. 2, reč. 2. ZTD). Mišljenje se obrazlaže time kako mogućnost da jedan jedini član uprave svojim protivljenjem može spriječiti donošenje odluke proizlazi iz zakonskog načela o zajedničkom vođenju poslova. Kada zakon od toga načela dopušta odstupanja kao što je donošenje odluka većinom glasova, tada moraju biti dopuštena i odstupanja koja su od zakonskog načela manje udaljena (Hefemerl, 38 i sl.; Mertens, 648 i sl.; Hueffer, 327; za dopuštanje prava veta u nas v. Barbić, 79).

Za razliku od prava veta, nisu dopuštena odstupanja po kojima bi se smatralo da je donesena odluka za koju se odlučila manjina (čl. 240. st. 2, reč. 2.). Tu bi se, za razliku od prava veta koje služi sprečavanju donošenja određenih

odluka, radilo o mogućnosti da manjina postigne da se određena odluka donese.

Od načela zajedničkog vođenja poslova može se odstupati uvođenjem posebnih oblika vođenja poslova. Članovima uprave može se dati pravo na samostalno vođenje poslova, s time da se to pravo može dati svim članovima uprave ili samo nekima, dok za druge i dalje vrijedi da poslove mogu voditi samo zajedno. Samostalno vođenje poslova može se i ograničiti na određeni krug poslova, dok za ostalo vrijedi zajedničko vođenje (Hefemerl, 39).

Kada određeni član uprave ima pravo samostalnog vođenja poslova, on je ovlašten poduzimati sve ono što spada u pojam vođenja poslova i to neovisno o drugim članovima uprave. Međutim, ako je pravo na samostalno vođenje ograničeno na određeni resor ili prema nekom drugom kriteriju (v. dalje u tekstu), tada on ne može poduzimati mjere vođenja poslova koje ne spadaju u područje njegove kompetencije.

Potrebno je naglasiti da pravo na samostalno vođenje poslova ne znači da je član uprave ovlašten i samostalno zastupati društvo. Za zastupanje vrijede, kako je već navedeno, posebne odredbe zakona, odnosno odredbe statuta kojima se temeljem ovlaštenja iz zakona uređuje pitanje zastupanja (v. čl. 241). Ako je npr. statutom određeno da društvo zastupaju dva člana uprave zajedno, to znači da će ugovore potpisivati dva člana uprave, premda se radi o poslu s područja samostalne nadležnosti za vođenje poslova jednog od članova.

U njemačkoj literaturi se ističe kako čak i u slučaju da je član uprave ovlašten na samostalno vođenje poslova, svaki drugi član uprave ima pravo određeno pitanje iznijeti pred upravu kao kolektivni organ. Odluka uprave je obvezujuća (Hefemerl, 40). Nadalje, samostalno vođenju poslova može se postaviti jedno daljnje ograničenje na način da se jednom ili nekolicini drugih članova uprave dade pravo da se određenoj mjeri usprotive s posljedicom da se ona ne može poduzeti. Može se i predvidjeti da u slučaju protivljenja o tome pitanju odlučuje cijela uprava (Hefemerl, 40).

Praktično je posebno važna podjela prava na samostalno vođenje poslova, ali samo za određeni krug poslova. Kriteriji podjele vođenja poslova mogu biti različiti. Moguća je podjela prema funkcijama gdje je npr. jedan član uprave nadležan za proizvodnju, drugi za prodaju, treći za financije itd. Posebno kada se radi o velikim poduzećima, u obzir bi mogla doći takva organizacija funkcija članova uprave prema kojoj je pojedini član zadužen za određeni odjel, npr. za odjel proizvoda određene grupe, u kojemu su sjedinjene sve funkcije (proizvodnja, prodaja itd.) toga proizvoda (tzv. »Spartenorganisation«, Hoffmann-Becking, 77 i sl.). Samostalno vođenje poslova može biti i teritorijalno ograničeno, npr. na poslovanje sa zemljama određene grupe i sl.

Ovakve posebne oblike vođenja poslova svrhovite je utvrditi u poslovniku o radu uprave nego u statutu. Pri sastavljanju statuta još se u pravilu ne može točno utvrditi kako treba

organizirati poslove među članovima uprave. Prvobitno utvrđena podjela posla zato se kasnije može izmijeniti, što onda zahtijeva kompliciranu izmjenu statuta (v. čl. 301-303 ZTD). Ako se pak podjela vođenja poslova utvrdi u poslovniku, uvijek se može staviti izvan snage donošenjem novog poslovnika. Organizacijsku shemu društva i konkretne osobe, tj. članove uprave koji će biti zaduženi za određenu organizacijsku jedinicu, nije potrebno navoditi u samome tekstu poslovnika, već to može biti sadržano u posebnom prilogu poslovniku.

Stajalište je njemačke doktrine da samostalno vođenje poslova ne oslobađa upravu zajedničke odgovornosti za vođenje poslova (Hueffer, 328). Podjela vođenja poslova između pojedinih članova uprave ima za posljedicu da svaki član uprave svoje neposredno djelovanje ograničava na svoje područje i ne može proizvoljno zahvaćati u područje drugih članova uprave. Međutim, svaki član uprave obavezan je provoditi nadzor nad sveukupnim vođenjem poslova. On toj svojoj dužnosti u pravilu udovoljava ako se na sjednicama uprave obavještava o aktivnostima u drugim područjima. U slučaju postojanja nekih teškoća, treba poduzeti mjere za njihovo otklanjanje u okviru same uprave, a ako to nije moguće, treba obavijestiti nadzorni odbor (Hefemerl, 42 i sl.; Hueffer, 328).

Kada članovi uprave imaju pravo na samostalno vođenje poslova, statut ili pravilnik može utvrditi za koja pitanja i dalje ostaje kompetentna cijela uprava. Ako oni ne sadrže odredbe o tome, član uprave bio bi dužan temeljna pitanja svojega područja koja su važna za poslovnu politiku cijeloga poduzeća, te pitanja koja zadiru u područja drugih članova uprave iznijeti pred upravu i ravnati se prema njezinoj odluci (Mertens, 650, Hefemerl, 43). Nadalje, prema njemačkim autorima, postoje određeni zadaci uprave koji se uopće ne mogu prenositi na pojedine njezine članove, već je za njih kompetentna uprava kao kolegijalni organ. Kao takvi navode se ovi zadaci uprave: priprema i provođenje odluka glavne skupštine (v. čl. 243. ZTD), izvješća nadzornom odboru (v. čl. 250), dužnosti uprave u slučaju gubitka, prezaduženja ili nesposobnosti za plaćanje (v. čl. 251), sudjelovanje u radu glavne skupštine (v. čl. 274. st. 2), traženje odluke glavne skupštine o pitanjima vođenja poslova (v. čl. 275. st. 2), sazivanje glavne skupštine (v. čl. 277. st. 2), ovlast za pobijanje odluke glavne skupštine (v. čl. 362. toč. 4). Međutim, i kada se radi o ovim zadacima uprave, pripreme aktivnosti mogu se povjeriti pojedinim njenim članovima (Hueffer, 328; Hefemerl, 44; Mertens, 651).

5. Poslovnik o radu uprave

Poslovnik o radu uprave je akt kojim se mogu precizno urediti pitanja vezana uz rad uprave. Može sadržavati odredbe o sazivanju i vođenju sjednica uprave, kvorumu, glasovanju, zapisniku, odredbe o podjeli kompetencija za vođenje poslova, o položaju predsjednika uprave,

odredbe o uzajamnim odnosima s nadzornim odborom itd.

Prema čl. 240. st. 3. ZTD, uprava može donijeti poslovnik o svojem radu ako njegovo donošenje nije po statutu u nadležnosti nadzornog odbora ili ako ga i bez određivanja takve kompetencije taj organ ne donese. Dakle, ovlast uprave da donese poslovnik o svojem radu supsidijarna je u odnosu na ovlast nadzornog odbora.

Zakon određuje da se pitanja koja se, inače, uređuju poslovnikom mogu urediti statutom (čl. 240. st. 3. reč. 2). Ako se takva pitanja urede statutom, ona su za upravu i nadzorni odbor obavezujuća, pa oni ne mogu donositi poslovnik čije bi odredbe odstupale od odredbi statuta.

6. Primjer poslovnika o radu uprave

Na temelju članka _____ statuta, nadzorni odbor Dioničkog društva _____, na sjednici održanoj dana _____ u Zagrebu, donio je ovaj

POSLOVNIK

O RADU UPRAVE DIONIČKOG DRUŠTVA _____

Članak 1.

Vodenje poslova Društva

Uprava vodi poslove Društva u skladu s odredbama zakona, statuta i ovog poslovnika.

Članak 2.

Podjela nadležnosti za vodenje poslova

2.1. Nadležnost uprave za vodenje poslova Društva podijeljena je prema područjima, tako da se svakom članu uprave dodjeljuju u nadležnost određena područja.

2.2. Područja vodenja poslova, članovi uprave u čiju su nadležnost ona dodijeljena, te način na koji se članovi uprave međusobno zamjenjuju u slučaju odsutnosti uređeni su organizacijskim planom koji je prilog ovom poslovniku.

Članak 3.

Samostalno vodenje poslova

3.1. Svaki član uprave vodi poslove u područjima za koja je nadležan samostalno i na vlastitu odgovornost.

3.2. Bez obzira na stavak 1. ovoga članka, kada se radi o načelnim, odnosno gospodarski važnim pitanjima poslovne politike, ili kada se radi o pitanjima koja zadiru u područja drugih članova uprave, član uprave ih je dužan podnijeti na odlučivanje upravi.

3.3. O tome radi li se o pitanju iz stavka 2. ovoga članka u slučaju sumnje odlučuje uprava.

3.4. Svaki član uprave ima pravo tražiti da uprava odluči o nekom pitanju koje spada u nadležnost drugog člana uprave.

Članak 4.

Zajednička odgovornost za vodenje poslova

4.1. Neovisno o podjeli nadležnosti za vodenje poslova prema članku 3., svi su članovi uprave odgovorni za sveukupno vodenje poslova Društva.

4.2. Članovi uprave dužni su se na sjednicama uprave obavještavati o aktivnostima na područjima za koja su nadležni drugi članovi uprave. Na otklanjanje nastanka štete za Društvo, te na uvođenje određenih poboljšanja ili izmjena na područjima drugih članova uprave, članovi uprave mogu utjecati putem obavještanja predsjednika uprave, traženja da uprava odluči o nekom pitanju prema članku 3. stavku 4. ili na neki drugi prikladan način.

Članak 5.

Uskladjivanje vodenja poslova

5.1. Članovi uprave dužni su obavještavati predsjednika uprave o svim važnim zbivanjima i toku poslova na svojim područjima.

5.2. Predsjednik uprave uskladuje vodenje poslova na pojedinim područjima sa zajedničkim ciljevima i planovima cijeloga Društva.

Članak 6.

Poslovi za koje je nadležna cijela uprava

Bez obzira na podjelu nadležnosti za vodenje poslova među članovima uprave iz članka 2., u nadležnost cijele uprave spadaju:

(a) pitanja o kojima prema zakonu ili statutu odlučuje uprava;

(b) odluke, poslovi i mjere koje uprava prema zakonu, statutu ili odluci nadzornog odbora može donijeti ili poduzeti samo uz suglasnost nadzornog odbora;

(c) stavljanje prijedloga za donošenje odluka na glavnoj skupštini;

(d) pitanja iz članka 3., stavka 2–4.

Članak 7.

Sjednice uprave i donošenje odluka

7.1. Na sjednicama uprave donose se odluke za koje je prema članku 6. nadležna cijela uprava, te se članovi uprave međusobno obavještavaju o svim važnim pitanjima s područja njihove nadležnosti. Ako je obavještanje učinjeno izvan sjednice, član uprave nadležan za određeno područje dužan je bitne podatke iznijeti na narednoj sjednici uprave.

7.2. Sjednice uprave održavaju se najmanje dva puta mjesečno. U hitnim slučajevima, zatim kada to zatraži jedan član uprave, kao i uvijek onda kada to zahtijevaju interesi Društva, predsjednik uprave dužan je sjednicu sazvati bez odlaganja.

7.3. Odluke uprave mogu se iznimno donositi i izvan sjednice, putem glasanja pismom, telefonom, telefaksom ili korištenjem drugih podobnih tehničkih sredstava, ako se takvom postupku bez odlaganja ne usprotivi ni jedan član uprave.

7.4. Predsjednik, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik predsjednika uprave saziva i vodi sjednice uprave.

7.5. Svaki član uprave ima pravo tražiti da se određene točke uvrste na dnevni red sjednice.

7.6. Članovi uprave dužni su predsjedniku, odnosno u slučaju spriječenosti predsjednika zamjeniku predsjednika, pravodobno dostaviti materijale koji se odnose na pojedine točke dnevnog reda, kako bi se uprava mogla pripremiti za donošenje odluke o njima. Predsjednik, odnosno u slučaju njegove spriječenosti, zamjenik predsjednika dostavlja članovima uprave točke dnevnog reda zajedno s prilogima najkasnije dva radna dana prije održavanja sjednice. Ako postoji opasnost od odlaganja, dopuštene su iznimke od ove odredbe.

7.7. Uprava može donositi odluke ako najmanje dvije trećine njenih članova sudjeluje u odlučivanju (kvorum).

7.8. Odluke uprave donose se običnom većinom danih glasova članova uprave. Ako su glasovi pri odlučivanju jednako podijeljeni, odlučujući je glas predsjednika uprave. U slučaju spriječenosti predsjednika, kada su glasovi pri odlučivanju jednako podijeljeni, prijedlog odluke smatra se odbijenim.

7.9. Odluke uprave unose se u zapisnik koji potpisuje predsjednik uprave. Zapisnik se dostavlja svim članovima uprave. Na idućoj sjednici zapisnik se podnosi na prihvaćanje.

Članak 8.

Zastupanje uprave prema nadzornom odboru

Predsjednik uprave zastupa upravu prema nadzornom odboru. On traži suglasnost nadzornog odbora u slučajevima predviđenima zakonom, statutom ili odlukom nadzornog odbora.

Članak 9.

Stupanje poslovnika na snagu

Poslovnik stupa na snagu na dan njegovog donošenja.

U Zagrebu, _____

Predsjednik nadzornog odbora:

7. Literatura

- 1) Barbić, Jakša, u Barbić, Jakša i dr., Zakon o trgovačkim društvima, II dio, Vodič za čitanje Zakona, Organizator, Zagreb, 1994.
- 2) Gessler, Ernst, u Gessler, Ernst i dr., Aktiengesetz, Verlag Franz Vahlen, München, 1973.
- 3) Hefemerl, Wolfgang, u Gessler, Ernst i dr., Aktiengesetz, Verlag Franz Vahlen, München, 1973.
- 4) Hueffer, Uwe, Aktiengesetz, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1993.
- 5) Hoffmann-Becking, Michael, u Hoffmann-Becking, Michael i dr., Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Band 4, Aktiengesellschaft, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1988.
- 6) Mertens, Hans-Joachim, u Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, Carl Heymanns Verlag KG, Köln, Berlin, Bonn, München, 1986.